

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології

Кафедра загального та германського мовознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи риторики

Освітня програма Середня освіта (Історія)

Спеціальність 014 Середня освіта (Історія)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від “28” серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	<i>Основи риторики</i>
Викладач (-і)	Ярослав Григорович Мельник
Контактний телефон викладача	(0342) 59-60-10 моб. 067 730 58 26
Е-mail викладача	mel.jarolav@gmail.com
Формат дисципліни	1. Цикл загальної підготовки. 1.2. Вибіркові дисципліни. 1.2.2. Дисципліни вільного вибору студента.
Обсяг дисципліни	Кредитів ЄКТС – 3 кредити (90 год.)
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	Обговорення індивідуально вибраних студентом питань і тематики з лекційних курсів та самостійної роботи
2. Анотація до курсу	
Курс «Основи риторики» для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Історія) входить до циклу історико-культурологічних дисциплін і відбиває усі періоди розвитку дисципліни від V ст.. до н.е. до поч. ХХІ ст. Особлива увага у розгляді періодизації зосереджена на ХХ та ХХІ ст. – т. зв. періоді «неориторики». Презентуються також закони сучасної дискурсології та визначається її місце у організації інформаційного середовища на сучасному етапі розвитку цивілізації. Також предметом спеціального розгляду є політичний дискурс та типологія комунікативної поведінки політичних лідерів, працівників мас медійної сфери та ін. Курс передбачає теоретичну та практичну частини. У практичній ключовим сегментом є презентація матеріалу (на обрану тему) з урахуванням сучасних вимог до культури оприлюднення інформації.	
3. Мета та цілі курсу	
Мета та цілі освітньої програми для студентів спеціальності «Історія (середня освіта)» є підготовка висококваліфікованих фахівців, які у майбутньому зможуть високо ефективно працювати в аудиторіях середніх та вищих навчальних закладів. Риторика як лінгво-культурологічна дисципліна віддзеркалює розвиток історії та культур – вона паралельно розвивається з історією. Для кращого засвоєння історичних курсів пропонується курс «Основи риторики». Цей курс складається з двох основних блоків – це «Історія та теорія риторики» та «Сучасна неориторика», яка у свою чергу передбачає академічну комунікативну практику. Саме поєднання теорії та практики забезпечує якісну підготовку фахівців до майбутньої роботи у навчальних закладах. Обсягом матеріалу, який пропонується студентам передбачено опрацювання матеріалу, який тематично пов'язується з проблемами сучасного інформаційного простору – це компетентності у галузі комунікатології, комунікативної конфліктології, соціальної психології, культурології, медійного та академічного дискурсу, екології інформаційного середовища, культури мови та комунікації, у площині поєднання дискурсу з правилами та законами логіки, етико-правових норм функціонування слова, етикетних та стилістичних норм комунікативних актів, соціокультурної та гендерної диференціації інформаційних актів, ментальних та прагматичних специфік та ін. Також передбачена прикладна комунікативна практика – уміння збирати інформацію, визначати пріоритети, тактики та стратегії; здійснювати систематизацію, класифікацію матеріалу і виводити типологічні закономірності; уміння вести дискусію та знаходити компромісні рішення; уміння володіти собою та аудиторією; уміння створювати позитивну комунікативну атмосферу. Кінцевою метою курсу є підготовка молодих спеціалістів до майбутньої освітньої діяльності, до соціальної активності та спроможності самореалізуватися. Завдання: ознайомити студентів з історією риторики та висвітлити зв'язок історії з історією риторики. Розглянути періодизацію риторики та основні тенденції, які є типовими для кожного з періодів. Зв'язок риторики та філософії, етики, моралі та ін.. гуманітарними вчення. Особливу увагу зосередити на риторичі та політичній риторичі, зокрема останніх століть ХІХ-ХХІ ст. Визнати роль та місце публічного слова у соціально-історичних процесах: уміти збирати інформацію, аналізувати, класифікувати та визначатися з пріоритетами, складати програми доповіді, тексти доповіді та уміти оприлюднити її у відповідності до різних чинників. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати: - основні періоди розвитку риторики;	

- основний термінологічний апарат;
- основні філософські тенденції у формуванні риторики як особливої системи знань;
- роль і місце риторики у системі державотворення процесів;
- характерні особливості для риторики давньогрецького періоду;
- розвиток видів та жанрів публічного слова у епоху Давнього Риму;
- римська держава, римське право та публічне слово;
- візантійська культура та гомілетика; публічне слово у Східній Європі у XI–XVI ст.;
- європейська культура, європейська традиція публічного слова у XIII–XIX ст. Академічна риторика;
- риторика епохи Відродження. Криза класичної риторики;
- риторика та її види і жанри у XIX ст.; публічне слово у XX ст. Концепція Дейла Карнегі;
- відродження риторики у сер. XX ст. Неориторика;
- риторика і тоталітарні системи XX ст. Риторика комунізму;
- неориторика у контексті політичного дискурсу;
- неориторика та інформаційні системи, неориторика та мас-едіа, реклама;
- неориторика XXI ст.; публічне слово у епоху глобалізації.

Вміти:

- збирати та синтезувати інформацію;
- скласти план виступу;
- визначитися з прагматикою та пріоритетами у процесі оприлюднення інформації;
- аналізувати свій виступ та виступи політиків чи ін. діячів культури і знаходити необхідний комплекс аргументів для формування раціонального інформаційного простору; вести дискусію на різну тематику;
- раціонально використовувати терміно-понятійний апарат;
- логічно мислити та логічно вибудовувати оповідь;
- володіти інформацією щодо проблем сучасності і використовувати у якості аргументів у дискусії;
- володіти українською літературною мовою і успішно використовувати її ресурс у комунікативній діяльності;
- збирати та опрацьовувати статистичний матеріал;
- володіти сучасними інформаційними системами і уміти використовувати їх ресурс: зокрема пошуковий та ін.;
- використовувати аргументаційну базу та здійснювати пошук раціонального у рамках конкретної тематики;
- володіти психологічними засадами комунікації;
- володіти інформацією та використовувати її щодо вирішення питань конфліктної комунікації;
- аналізувати виступи лідерів країн та вести дискусію (дискурс-аналіз) щодо проблеми та форми її оприлюднення;
- виявляти основні ознаки інформаційної атаки, інформаційної війни та формувати блок контраргументів;
- володіти психологією комунікації з аудиторією;
- володіти та використовувати інформацію щодо ментальних особливостей комунікативної поведінки представників різних етнотипів;
- володіти різними типами та жанрами еристики: дискусія, полеміка, диспут, спір, діалог;
- володіти інформацією щодо комунікативних протоколів та комунікативного етикету; володіти основними навиками дипломатичного мовлення (офіційно-діловий стиль);
- володіти технікою мовлення та паралінгвістичним ресурсом

4. Результати навчання (компетентності)

Результати навчання полягають у поступовому підході на вивчення основних підходів до дослідження інформаційного середовища; умінню вибудувати вірні стратегії та тактики; раціональному збору та відбору інформації; систематизації та класифікації мовних та позамовних чинників; укладення логічно вивірених інформаційних блоків; досконалий

презентації матеріалу; умінні критично оцінювати успішні та девіантні фрагменти комунікативних актів.

Інтегральна компетентність – на основі засвоєних знань, умінь і навичок із дисципліни «Основи риторики» здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в навчальних закладах середньої освіти та у процесі навчання за спеціальністю, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов (C1);

Комунікативна – здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; користуватися вербальними і невербальними засобами передачі історичної інформації (усна відповідь, реферат, есе, доповідь на науково-звітній конференції ін.) (C2, C16).

Лінгвістична – здатність володіти іноземною мовою для пошуку і опрацювання іншомовних історичних праць і джерел (C3).

Інформаційно-цифрова компетентність – здатність до впевненого, а водночас критичного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для пошуку, обробки, аналізу, верифікації інформації із новітньої історії України (C4).

Соціальна і громадянська компетентність – здатність до міжособистісної взаємодії у формі групової роботи, дискусій, прес-конференцій ін. на основі етичних міркувань (мотивів), вміння працювати в колективі й ефективно співпрацювати з учасниками навчального процесу; уміння попереджати і розв’язувати конфлікти, досягати компромісів; діяти громадсько і соціально відповідально і свідомо та з почуттям поваги до оточуючих, усвідомлювати рівні можливості та тендерні проблеми (C6).

Навчання вчитись – здатність вчитися і спільно, і автономно, здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного) під час самостійної роботи із дисципліни, підготовки проблемних питань, проектів, самостійне набуття нових компетентностей, а також здатність виявляти і творчо підходити до вирішення проблем, ухвалювати обгрунтовані рішення, генерувати нові ідеї, під час захисту проектів, прес-конференцій, захисту проблемних питань брати відповідальність і виявляти ініціативу, визначати і наполегливо реалізовувати завдання і взяті обов’язки, вибудовувати свою навчальну траєкторію, оцінювати прогрес і результати навчання (C7).

Загальнокультурна компетентність (C8) – це здатність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної науки і культури України I пол. XX ст., орієнтуватися в культурному та духовному контекстах сучасного українського суспільства; усвідомлювати рівні можливості та тендерні проблеми; цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність в Україні (C8).

Екологічна компетентність і здоровий спосіб життя – це здатність на основі вивченого матеріалу (політики радянського уряду, екологічних катастроф, політики урядів незалежної України в питанні захисту навколишнього середовища ін.) усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров’я людини, прагнення до його збереження; здатність до здійснення професійної діяльності згідно з вимогами охорони праці й техніки безпеки; здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя (на прикладі історії українського спорту, медицини ін.) (C9).

Фахові компетентності:

- Уміння володіти комунікативним матеріалом (C12).
- Володіти логічним ресурсом комунікації (C11).
- Володіти українською (іноземними) мовами (C10).
- Вдало застосовувати психо-емоційний потенціал (C10).
- Застосовувати міжпредметні зв’язки (C12).
- Володіти артикуляційним та тонічним потенціалом (C14).
- Володіти раціональним числом комунікації – рівнем достатності у висловлюванні (C11).
- Використовувати комунікативні тактики і стратегії (C13).

5. Організація навчання курсу					
Обсяг курсу					
Вид заняття				Загальна кількість годин	
лекції				14	
семінарські заняття / практичні / лабораторні				16	
самостійна робота				60	
Ознаки курсу					
Семестр		Спеціальність		Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5		Середня освіта (Історія)		III	вибірковий
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Історія та теорія риторики. Методологія сучасної неориторики. - Риторика у колі інших наукових дисциплін початку XXI століття; - Неориторика і філософ. антропологія; - Базові методологічні засади наукової парадигми; - Періодизація розвитку риторики; - Риторика та дискурсологія; наратологія, теорія інформаційних полів, політичний дискурс; - Історія і сучасні освітні процеси. - Риторика та інформаційна компетентність.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1, 5, 6	Опрацювання рекомендованих джерел – 4	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 2. Антична риторика. Основні правила та закони античної риторики; - Давньогрецька риторична школа; - Риторична школа софістів (ранній період). Риторично-філософські школи; - Зародження академічної риторики; - Риторика Давнього Риму; - Політична риторика античності як сегмент античної культури;	Лекція, практичне заняття,	1, 6, 8	Опрацювання рекомендованих джерел – 4	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять

- Традиції античної риторики у різних періодах розвитку європейської культури.					
Тема 3. Риторика Давньої Візантії та Середніх Віків. Політична риторика і європейський простір. - Традиції античної риторики та культури у епоху Середніх віків. - Вплив християнської риторики на політичну риторику Середніх Віків. - Особливості культури та риторики Візантії, Східної та Західної Європи. - Відродження академічної риторики та вплив на історію розвитку; - Риторика в навчальних закладах Європи. Риторика у системі освіти різних країн.	Лекція, практичне заняття	1, 6, 8	Опрацювання рекомендованих джерел - 4	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 4. Риторика Відродження і Просвітництва. Політична риторика у колі інших типів дискурсу. - Античність, Відродження та європейська риторична традиція; - Риторика та стилістика – криза риторики; - Ораторське мистецтво та риторика. Політична риторика XVI–XIX ст. - Макавеллізм у форматі політичної риторики; - Риторика епохи Просвітництва. - Риторика в навчальних закладах Європи в XV–XVIII ст. - Риторика в Острозькій та Києво-Могилянській академіях.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1, 3, 6	Опрацювання рекомендованих джерел – 4	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять

Тема 5. Політична риторика XIX– XX ст. Риторика політичних рухів. - Політична риторика та ораторське мистецтво у колі інших видів ораторського мистецтва; - Риторика революцій XIX–XX ст.; - Риторика тоталітарних режимів; - Комуністична риторика та риторика фашизму; - Риторика і мас-медійний простір. Риторика і пропаганда. - Риторика диктатури і демократії. - Риторика у системі освіти XX ст.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	2, 3, 7	Опрацювання рекомендованих джерел - 4	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 6. Відродження риторики. Неориторика другої половини XX століття; - Риторика післявоєнного періоду; - Відродження класичної риторики та формування нової парадигми; - Дискурсологія та наратологія поч. XXI ст.; - політична риторика поч. XXI ст.; - політична риторика епохи інтернету; - Неориторика і сучасна епоха. - Риторика, неориторика, комунікація. - Неориторика у закладах освіти.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	2, 5, 8	Опрацювання рекомендованих джерел - 4	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 7. Політична риторика XXI ст. Новітні етичні засади формування інформаційного простору; - Риторика, політична риторика та ЗМІ; - Політична, дипломатична риторика у контексті політичних протистоянь;	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	3, 5, 7	Опрацювання рекомендованих джерел – 6	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять

- Міжнародні нормативи та закони у формуванні інформаційного простору; - Політична неориторика у контексті українського та європейського законодавства; - Риторико-комунікативна поведінка лідерів країн; - Риторика міжнародних переговорів політичних риторів та інформаційні війни поч. ХХІ ст.; - Політико-неориторичні стратегії поч. ХХ ст.; - Культура риторики, комунікації та політичного простору; - Риторика, неориторика та теорія «комунікативного вчинку». - Комунікативна поведінка та відповідальність. - Особистісний інформаційний простір. Комунікативна компетентність.					
---	--	--	--	--	--

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ЄCTS-шкалою. Оцінювання на основі 100-бальної шкали (Див.: пункт „9.3. Види контролю” Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника). Загальні 100 балів включають: 50 балів за реферативний виклад історії та теорії риторики; 25 балів підготовки презентації та презентації матеріалу на запропоновану тему з проблем сучасної неориторики (політичної) з супутнім аналізом комунікативної поведінки лідерів країн, працівників ЗМІ та ін. на поч. ХХІ століття; 25 балів уміння проводити дискусії, полеміки, вестиструктуровану етично збалансовану комунікації, коректно формувати текстовий (вербальний) процес.
Вимоги до письмової роботи	Концептуально-конкретне та емпірично-верифіковане висвітлення питань
Семінарські заняття	За 5-ти бальною шкалою
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для зарахування курсу – 50 балів

7. Політика курсу

Жодні форми порушення академічної не доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування у відповідності Положення 1 і Положення 2.

8. Рекомендована література

1. Абрамович С.Д., Чикарькова М.Ю. Риторика. Львів, 2001.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ, 2004.
3. Єрушевич Г.Д., Мельник Я.Г. Вступ до риторики. Івано-Франківськ, 2002.
4. Єрушевич Г.Д., Мельник Я.Г. Логіка та етика. Івано-Франківськ, 2016.
5. Куньч З. Риторичний словник. Київ, 1997.
6. Ліберальний дискурс мас-медіа. Київ, 2011
7. Мельник Я.Г. Спічрайтинг. Івано-Франківськ, 2019.
8. Мельник Я.Г. Помилки у системі традиційної логіки. Івано-Франківськ, 2019.
9. Мельник Я.Г. Пролетомени до українського дискурсу. Івано-Франківськ, 2023.
10. Різун В.В. Теорія масової комунікації. Київ, 2008.
11. Сагач Г.М. Риторика. Київ, 2009.
12. Слухай Н.В. Сугестивна лінгвістика: лінгвістичне програмування поведінки людини. Київ, 2011.
13. Томан І. Мистецтво говорити. Київ, 1989.
14. Шкіцька І.Ю. Маніпулятивні тактики позитиву: Лінгвістичний аспект. Київ, 2012
15. Штромайєр. Г. Політика і мас-медіа. Київ, 2008.
16. Янів В. Нариси до історії української етнопедагогіки. Київ, 2006.

Викладач к.ф.н., професор Мельник Ярослав Григорович